

Smernica o infraštruktúre pre priestorové informácie v Európskom spoločenstve

V roku 2007 bola v EÚ prijatá smernica Európskeho parlamentu a Rady 2007/2/ES zo 14. marca 2007, ktorou sa zriaďuje Infraštruktúra pre priestorové informácie v Európskom spoločenstve (INSPIRE). Jej prijatím vznikla pre členské štáty povinnosť transponovať túto smernicu do národnej legislatívy do 15. mája 2009. Tento dátum sa súčasne dá považovať za termín, kedy vzniká zákonná povinnosť začať v Európe zdieľať súbory a služby priestorových údajov, o ktorých hovorí smernica, a to bez ohľadu na to, či už existujú podrobnosti popisujúce pravidlá (vykonávacie predpisy - nariadenia, rozhodnutia), alebo sú iba vo vývoji.

Preambula smernice hovorí, že ochrana životného prostredia i všetky politiky s ňou súvisiace potrebujú informácie, vrátane informácií priestorových, ktoré by boli dostupné, kvalitné, mohli by sa vymieňať, zdieľať a kombinovať, a tak využívať nezávisle od regionálnych rozdielov či poskytovateľov, prípadne rezortov, ktoré informácie spravujú. Pretože práve v oblasti sprístupnenia priestorových informácií vládne v Európe veľká nejednotnosť spôsobená rôznorodosťou formátov a štruktúr priestorových údajov, prijatie a praktické uplatnenie smernice má strategický význam a opodstatnenie. INSPIRE má spomenuté rozdiely minimalizovať, zdefinovať jednotnú podobu údajov a služieb a napomôcť tak pri realizácii politík s priamym alebo nepriamym vplyvom na životné prostredie tým, že sa v Spoločenstve zriadi infraštruktúra pre priestorové informácie. Bude to distribuovaná infraštruktúra, ktorá nebude vytvárať požiadavky na zhromažďovanie nových priestorových údajov a ktorá bude rešpektovať existujúce práva duševného vlastníctva. Smernica INSPIRE vedie členské štáty k zriadeniu a prevádzkovaní vlastnej národnej infraštruktúry, pričom pri jej vytváraní musia rešpektovať nielen samotnú smernicu (ktorú môžeme považovať iba za rámcovú), ale dodržiavať aj vykonávacie predpisy postupne prijímané a vydávané EK.

V Slovenskej republike bol transponovaním smernice do vnútroštátneho práva poverený rezort ministerstva životného prostredia (uznesenie vlády SR č. 845 z 3. októbra 2007). Bolo navrhnuté, aby sa smernica prebrala do slovenského právneho poriadku novým zákonom. Keďže návrh nového zákona do dnešného dňa ešte neprešiel všetkými etapami legislatívneho procesu, článok sa bude venovať všeobecnému predstaveniu smernice, jej cieľov a rozsahu a niektorým detailom s tým, že zákon prijatý v blízkej budúcnosti bude o nich s najväčšou pravdepodobnosťou hovoriť.

Pod infraštruktúrou pre priestorové informácie sa rozumie 5 základných komponentov, a tými sú: metaúdaje; súbory priestorových údajov a služby priestorových údajov; sieťové služby a technológie; dohody o zdieľaní, prístupe a využívaní; koordinačné a monitorovacie mechanizmy, procesy a postupy.

Ďalším zo základných pojmov smernice je **súbor priestorových údajov**, čiže identifikovateľná zberka údajov

s priamym alebo nepriamym odkazom na konkrétnu polohu alebo geografickú oblasť. Súbory priestorových údajov sú uchovávané najmä orgánmi verejnej moci alebo v ich mene, ale nevylučuje sa ani ich uchovávanie treťou stranou (fyzickou alebo právnickou osobou inou ako orgán verejnej moci). Návrh zákona zafinuje povinné osoby, ktoré budú povinné zúčastňovať sa na vytváraní a prevádzkovaní národnej infraštruktúry pre priestorové informácie a ktoré budú zodpovedné za plnenie ostatných povinností vyplývajúcich zo zákona.

Smernica špecifikuje **povinnosti členského štátu** vo vzťahu ku každému z piatich komponentov infraštruktúry. Štát musí zabezpečiť, aby jeho inštitúcie (s celonárodnou, regionálnou alebo lokálnou pôsobnosťou) sprístupnili súbory a zodpovedajúce služby priestorových údajov v súlade s vykonávacími predpismi (zabezpečiac tak interoperabilitu medzi nimi), aby sa pre súbory a služby priestorových údajov vytvorili metaúdaje a zriadila a prevádzkovala sa sieť služieb. Sieť služieb bude pozostávať z vyhľadávacích, zobrazovacích, ukladacích a transformačných služieb a zo služieb, ktoré umožňujú spustenie služieb priestorových údajov. Sieťové služby zohľadnia požiadavky užívateľov a budú prístupné verejnosti prostredníctvom internetu. Niektoré zo služieb budú verejnosti sprístupnené bezplatne (napr. vyhľadávacie), u iných môže poskytovateľ vyberať poplatky. Členský štát zabezpečí, aby orgány verejnej moci boli schopné technicky prepojiť svoje súbory a služby so spomínanou sieťou služieb. Vo vzťahu k Spoločenstvu prístup k službám poskytne prostredníctvom geoportálu INSPIRE, ktorý vytvorí a bude prevádzkovať EK. Členský štát ďalej prijme patričné opatrenia na zdieľanie súborov a služieb, či už na národnej úrovni alebo na úrovni Spoločenstva (dohody, udeľovanie licencií, poplatky, prípadne obmedzenie spoločného používania). Členský štát musí zabezpečiť koordináciu zainteresovaných subjektov na všetkých úrovniach štátnej správy a monitorovať používanie infraštruktúry. O zistených skutočnostiach musí pravidelne podávať správy EK. V našich podmienkach bude koordináciu povinných osôb riadiť Ministerstvo životného prostredia SR, ktoré bude súčasne kontaktným miestom zodpovedným za kontakt s EK. Prvú súhrnnú správu o zriadení a používaní infraštruktúry za Slovensko zašle EK najneskôr do 15. mája 2010.

Smernica vo svojich troch prílohách definuje **34 tém súborov priestorových údajov** potrebných pre úspešné vybudovanie environmentálnych informačných systémov. Každá z tém je stručne opísaná tak, aby umožnila čo najjednoduchšie priradenie priestorového údajka k téme. Súčasné vymedzenie tém nevylučuje možnosť, že sa časom prílohy smernice rozšíria podľa požiadaviek praxe o témy nové, prípadne sa opis tém pozmení. Tri prílohy s témami vlastne predstavujú tri rôzne kategórie priestorových údajov. Číslovanie príloh vyjadruje nielen stupeň dôležitosti (mieru potrebnosti) v nich združených tém priestorových údajov pre realizáciu cezhraničných i národných politík v oblasti životného prostredia, ale naznačuje aj poradie ich postupnej implementácie. Časový rozvrh prijímania a zavádzania vykonávacích predpisov pre jednotlivé prílohy sa preto odlišuje. V závislosti od toho, či priestorové údaje majú byť iba georeferencované, alebo musia poskytovať aj priestorové analýzy a kompatibilitosť, budú kladené rôzne požiadavky na úroveň ich harmonizácie. Napríklad harmonizácia údajových špecifikácií tém z príloh I a II bude striknejšia v porovnaní so špecifikáciami údajov pre prílohu III. Rozdelenie do 3 kategórií tiež logicky zohľadňuje priority v tom zmysle, že príloha I sa považuje za nevyhnutnú, ale neúplnú podmienku naštartovania harmonizácie infraštruktúry priestorových údajov. Implementácia skupiny tém podľa prílohy II je posunutá na neskôr, aby nedošlo k preťaženiu národných inštitúcií a aby sa rozložili náklady na implementáciu na dlhšie obdobie, t. j. aby sa vyšlo extrémne vysokým nákladom v úvodnej fáze.

Príloha I - (spoločné referenčné údaje najvyššej dôležitosti): 1. Súradnicové referenčné systémy, 2. Geografické systémy sietí, 3. Zemepisné názvy, 4. Správne jednotky, 5. Adresy, 6. Katastrálne parcely, 7. Dopravné siete, 8. Hydrografia, 9. Chránené územia

Príloha II - (spoločné referenčné údaje nižšej dôležitosti): 1. Výška, 2. Krajinná pokrývka (land cover), 3. Ortometria, 4. Geológia

Príloha III - (tematické údaje potrebné pre široký okruh environmentálnych politík): 1. Štatistické jednotky, 2. Stavby, 3. Pôda, 4. Využitie územia, 5. Ľudské zdravie a bezpečnosť, 6. Verejné a štátne služby, 7. Zariadenia na monitorovanie životného prostredia, 8. Výrobné a priemyselné zariadenia, 9. Poľnohospodárske zariadenia a zariadenia akvakultúry, 10. Rozmiestnenie obyvateľstva

– demografia, 11. Spravované (obmedzené) regulované zóny a jednotky podávajúce správy, 12. Zóny prírodného rizika, 13. Atmosférické podmienky, 14. Meteorologické geografické prvky, 15. Oceánografické geografické prvky, 16. Morské regióny, 17. Biogeografické regióny, 18. Habitaty a biotopy, 19. Výskyt druhov, 20. Zdroje energie, 21. Zdroje nerastných surovín.

Na doplnenie smernice sa postupne budú prijímať podrobné pravidlá (s technickými špecifikáciami). Tieto vykonávacie predpisy sú pre 27 členských štátov EÚ a niektoré krajiny EZVO záväzným európskym právnym aktom a vnútroštátnym právnym predpisom.

Momentálne sú v platnosti iba vykonávacie predpisy pre metaúdaje (nariadenie Komisie (ES) č. 1205/2008 zo dňa 3. decembra 2008, ktorým sa vykonáva smernica 2007/2/ES Európskeho parlamentu a Rady, pokiaľ ide o metaúdaje) s nadobudnutím účinnosti dňa 24. decembra 2008. Návrh rozhodnutia EK, ktorým sa vykonáva smernica 2007/2/ES Európskeho parlamentu a Rady, pokiaľ ide o monitoring a podávanie správ, prijal komitologický výbor INSPIRE 19. decembra 2008. Predmetom monitoringu a obsahom správ budú: ukazovatele monitorujúce vývoj infraštruktúry, zoznam súborov a služieb priestorových údajov a sieťových služieb, existencia metaúdajov pre súbory a služby priestorových dát (pokrytie), ich dostupnosť a zhoda, automatizácia (ak je to možné na základe metaúdajov). Návrh nariadenia pre vyhladávanie a zobrazovacie služby bol prijatý v rámci komitologického procesu v tom istom termíne a očakáva sa jeho zverejnenie v úradnom vestníku. Druhý návrh pravidiel pre ukladacie a transformačné služby spolu so sprievodnými technickými pokynmi je v súčasnosti predmetom pripomienkovania zúčastnenými stranami a organizáciami s právnym mandátom. Na tvorbe návrhu štruktúry a obsahu vykonávacích pravidiel pre súbory a služby priestorových údajov z prílohy I na prelome rokov 2008/2009 aktívne participovalo 72 záujmových sku-

pín z 18 krajín. Výsledkom tejto spolupráce bolo 3 800 komentárov. Zosumarizované požiadavky a poznatky z nich získané sa odrazila vo finálnej podobe vykonávacích predpisov pre špecifikáciu priestorových údajov z prílohy I.

Smernica INSPIRE a SAŽP

Pracovníci Centra environmentálnej informatiky SAŽP sa do diania spojeného so smernicou zapájajú aktívne už od roku 2004 (iniciatíva INSPIRE), keď sa realizovaný pilotný projekt Centrálny geografický systém rezortu životného prostredia stal jedným z prvých príspevkov k vytvoreniu národnej infraštruktúry geoinformácií. Po prijatí smernice sa v podobe ďalších konkrétnych projektov (projekt NIPI a EnviroGeoPortál) začala praktické overenie pripravenosti agentúry na jej implementáciu. Dlhoročné zameranie centra na geoinformatiku a informačné systémy, skúsenosti a technická vybavenosť umožňujú testovať princípy a požiadavky smernice v praxi, keď sa s požadovanými technickými špecifikáciami môžu konfrontovať rezortné metaúdaje, sieťové služby i formát a štruktúra samotných priestorových údajov. Za posledného pol roka sa agentúra konkrétne

zapojila o. i. do testovania údajových špecifikácií tém z prílohy I a do pripomienkovania niektorých vykonávacích predpisov.

Pracovníci agentúry sa podieľali aj na tvorbe návrhu nového zákona na transpozíciu smernice, zákona o národnej infraštruktúre priestorových informácií alebo zákona o NIPI. Zúčastňovali sa stretnutí medzirezortnej pracovnej skupiny PS INSPIRE, kde sa objasňovali rezortné stanoviská a záujmy a súčasne hľadal konsenzus vedúci k precizovaniu znenia návrhu. Pracovná skupina vznikla v roku 2007 ako poradný orgán ministra životného prostredia SR v oblasti transpozície smernice INSPIRE. Medzirezortné pripomienkové konanie k návrhu zákona sa uzavrelo vznesením 204 pripomienok, z čoho iba 25 bolo zásadných. Návrh zákona postúpil do ďalších fáz legislatívneho procesu. Čitateľom Enviromagazínu jeho schválené paragrafové znenie predstavíme po jeho prijatí.

Viac o smernici na stránkach: <http://inspire.jrc.ec.europa.eu/> a <http://www.sazp.sk/inspire/>

RNDr. Ľubica Kotmáničová
Slovenská agentúra životného prostredia Banská Bystrica

Implementácia INSPIRE v Slovenskej republike

Jednou z hlavných myšlienok smernice INSPIRE je zlepšenie riadenia a rozhodovania vo všetkých oblastiach životného prostredia človeka, to znamená prostredia, kde všetci žijeme, bez ohľadu na to, o akú oblasť ľudskej činnosti ide. INSPIRE súvisí s každou geoinformáciou, to znamená s každou udalosťou, ktorá sa vyskytne v interakcii s objektom s presne definovanou polohou. INSPIRE zahŕňa geoinformácie zo všetkých rezortov štátu, pričom tieto sú rovnako dôležité. Postupným vytváraním infraštruktúry priestorových informácií, to znamená implementáciou služieb a pravidiel, vytvoríme základ pre koordinačný mechanizmus potrebný pre fungovanie infraštruktúry aj na európskej úrovni.

Do národných legislatívnych dokumentov sa má smernica transponovať novelou existujúcich zákonov, príp. prijatím nových zákonov či nariadení do 15. mája 2009. Tým sa v roku 2009 ukončí transpozíčná fáza a stanoví sa základné všeobecné pravidlá na zriadenie infraštruktúry priestorových údajov v členských štátoch EÚ. Naďalej bude pokračovať vývoj vykonávacích predpisov podľa časového návrhu smernice, pričom Európska komisia ich prijíma a bude prijímať v súlade s komitologickou procedúrou. Prijaté vykonávacie predpisy majú byť následne implementované v členských štátoch (tzv. implementačná fáza, r. 2009 až 2019). Smernica INSPIRE kladie požiadavky, ktoré sa prakticky prejavujú v prijatých vykonávacích predpisoch pre

metaúdaje, sieťové služby, spoločné používanie údajov, interoperabilitu súborov a služieb priestorových údajov, monitoring a podávanie správ.

Pre plnú implementáciu a efektívne využívanie geopriestorových údajov v rámci Európskeho spoločenstva majú popredné postavenie metaúdaje. Slúžia na popis geopriestorových údajov, čím uľahčujú ich triedenie a vyhladávanie. Metaúdaje tvorené na základe vykonávacích predpisov a na základe technickej dokumentácie vydané k vykonávacím predpisom (INSPIRE Metadata Implementing Rules: Technical Guidelines based on EN ISO 19115 and EN ISO 19119), obsahujú súlad s vykonávacími predpismi pre interoperabilitu, podmienky prístupu a použitia súborov a služieb údajov, kvalitu a platnosť, zodpovedné orgány verejnej moci a obmedzenia prístupu na verejnosť. Podľa prijatých vykonávacích predpisov ich majú členské štáty vytvárať a aktualizovať a to nasledovne pre jednotlivé témy podľa príloh I. až III. smernice INSPIRE. Vykonávacie predpisy pre metaúdaje boli prijaté nariadením Európskej komisie 1205/2008 (zo 4. decembra 2008), metaúdaje pre témy z prílohy I smernice sa musia vytvoriť do 2 rokov (december 2010), pre témy z prílohy II a III do 5 rokov od ich prijatia (december 2013). Členské štáty budú používať pre súbory a služby údajov sieť týchto verejnosti prístupných služieb: služby vyhľadávania, zobrazovania, sfahovania, transformácie a spúšťania služieb. Vykonávacie predpisy

pre rôzne služby sa budú prijímať postupne podľa časového harmonogramu INSPIRE. V roku 2009 budú prijaté vykonávacie predpisy pre služby vyhľadávania a zobrazovania. Prijmú sa opatrenia, podľa ktorých sa budú zdieľať údaje a služby medzi verejnými orgánmi vo verejných otázkach týkajúcich sa životného prostredia, pričom orgány tak môžu urobiť prostredníctvom udelenia licencie, príp. za úhradu. V súvislosti s interoperabilitou súborov a služieb priestorových údajov – vykonávacie predpisy nadobudnú účinnosť do 2 rokov pre témy údajov z prílohy I a do 5 rokov pre témy z príloh II a III. Monitoring a podávanie správ zaväzujú členské štáty k monitorovaniu implementácie a používaniu svojich infraštruktúr, pričom ich výsledky musia byť sprístupnené Európskej komisii i verejnosti. Do 15. mája 2010 Európskej komisii zašlú súhrnnú správu podľa požiadaviek smernice. Vykonávacie predpisy pre monitoring budú prijaté v roku 2009.

V súčasnej dobe sú v štádiu schvaľovania alebo prípravy tieto vykonávacie predpisy:

Návrh vykonávacích predpisov pre transformačné služby

Transformačné služby umožňujú transformovať súbory priestorových údajov na účely dosiahnutia interoperability (požiadavky smernice 2007/2/ES na transformačné služby, transformačná schéma pri výmene údajov podľa normy ISO 19118: 2005; Geografická informácia – kódovanie, architektúra služby, transformačné kategórie; opis

